

формуються ті нейтронні зв'язки, які відповідають за аналітичне мислення, за розрізнення певних складних синтаксичних структур. Наприклад, лінгвістичні дослідження довели, що коли мова наділена благозвучністю або ж її граматичні правила чітко впорядковані та достеменно сформовані, то такими ж рисами характеру можуть бути наділені носії цих мов. Під час одного експерименту вчені досліджували нейронні зв'язки, що об'єднують мовні центри носіїв арабської та німецької мов. Ці мови кардинально відрізняються. МРТ мозку арабськомовних добровольців показала більш міцний зв'язок між лівою та правою півкулями мозку, а в німецькомовних – в мовному секторі лівої півкулі. Це доводить, що мозок є пластичним. Тобто, при вивченні іноземної мови відповідні структури мозку, які відповідають за світосприйняття, змінюються, а, отже, наш мозок адаптується до когнітивних вимог. [4; с.37].

Список використаних джерел

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. М: Прогресс, 1985. 451 с.
2. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від О.Потебні до гіпотезимовного релятивізму). Львів: Літопис, 2002. 304 с.
3. НейроІмідж. Том 270. 15 квітня 2023 р. С. 27-40
4. Bloomfield L. Introduction to the Study of Language. New York:Holt and Co., 1914—P.276-380
5. Saussure F. de. Cours de lin-guistiquegenerate. Edition critique par R. Engler. Wiesbaden, 1967-1968. P. 427-429.

***БЛИЗНЮК Л.М.,** к.філол.н., доцент*

***МИХАЙЛОВА Є.,** здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*

Український державний університет залізничного транспорту

м. Харків, Україна

НЕОГУМБОЛЬДТІАНСТВО У ВИЗНАЧЕННІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Термін «неогумбольдтіанство» використовується у лінгвістиці та визначає прагнення вивчати мову в тісному зв'язку з культурою її носіїв. Таку назву цей напрям отримав у зв'язку з тим, що вперше проблема «мова і народ» на широкій науковій основі була поставлена В. Гумбольдтом.

На думку Гумбольдта, у мові закладено певне світобачення, яке відображає духовний світ народу – носія мови. Мова знаходиться між людиною й зовнішнім світом, і людина бачить світ таким, яким він зафіксований у рідній мові: «Людина оточує себе світом звуків, щоб сприйняти й засвоїти світ предметів [1, с. 115]. Оскільки сприйняття й діяльність людини залежать від її уявлень, то її

відношення до предметів цілком зумовлене мовою». Отже, за Гумбольдтом, мова описує навколо людини ніби зачароване коло, вийти з якого можна лише тоді, коли необхідно вступити в інше коло, тобто вивчити іншу мову. Перехід на іншу мову спричиняє зміну світобачення. На цих теоретичних засадах і на вченні про внутрішню форму мови, яка, на думку Гумбольдта, фіксує особливості національного світогляду, ґрунтується неогумбольдтіанство.

Виокремлюють два різновиди неогумбольдтіанства: європейське й американське. Європейське неогумбольдтіанство виникло в 20-ті роки ХХ ст. в Німеччині як реакція на обмеженість (однобічність) молодогограматизму і прагнення відродити гумбольдтівські традиції в мовознавстві.

Найяскравіший представник європейського неогумбольдтіанства – німецький учений Лео Вайсгербер (1899 – 1985). Основні ідеї Вайсгербера викладено в чотиритомній праці «Про сили німецької мови», яка вийшла в 1950 р. в Дюссельдорфі. Найважливіші теоретичні положення містяться у другому томі «Про світогляд німецької мови».

Вайсгербер спирається на ідеї Гумбольдта і приймає теорію знакової природи мови Соссюра й теорію семантичного поля Трієра. Таким чином, мова є духовною силою народу, рушійною силою історії. Вайсгербер називає мову «уявним проміжним світом», утвореним внаслідок взаємодії світу речей і світу свідомості. Положення про співвіднесеність світу мови із зовнішнім світом учений заперечує. Мова сама створює навколишній світ. Вона є картиною світу і водночас світоглядом народу, а оскільки кожна мова пов'язана з певним етносом, то відмінність мов є відмінністю поглядів на світ. Представники різних етносів бачать світ по-різному. Завдання мовознавців – проникнути у світогляд мови. Для цього їй потрібно вивчати як культуротворчий феномен, оскільки вона творить культуру і фіксує результати цієї творчості. Водночас мова виступає як сила, що творить історію, бо «охоплює собою й духовно стимулює постійного носія історичного життя – народ» [3, с.195].

Суть праці німецького вченого полягає в тому, щоб показати активний вплив мови на мислення і на еволюцію людської свідомості. Але праця має численні недоліки: надмірно акцентується на інтелектуальному аспекті мови. Мова, за Вайсгербером, керує розвитком людської свідомості, визначає шляхи її розвитку. Однак усе це – перебільшення ролі мови в житті суспільства. Мова справді є посередником між людиною й реальним світом, але лише в тому сенсі, що без неї є неможливою пізнавальна діяльність людини.

Американське неогумбольдтіанство розглядає цю проблему інакше. Зародження американського неогумбольдтіанства пов'язують з іменем Франца Боаса (1858-1942), який присвятив своє життя вивченню мов корінного населення Північної Америки – ескімосів та індіанців. Його дослідницькі праці

представлені в колективному «Довіднику мов американських індіанців» (1911). Він один із перших звернув увагу на теоретичне значення вивчення мов американських індіанців. В етнографії, на думку Боаса, на зміну загальним теоріям повинен прийти ґрунтовний і безпристрасний аналіз усіх сторін життя кожного народу [2, с.369]. Слід зазначити, що Боас сповідував рівність усіх мов світу, був непримиренним антирасистом.

Працю Боаса (дослідження індіанських мов) продовжив його учень Едуард Сепір (1884-1939). За освітою він був антропологом, щопозначилося на його науковому світогляді. Найвідомішою працею вченого є «Мова», яка вийшла друком у 1921 р. Стосовно дослідження мови і мислення, то, за переконанням Сепіра, вони взаємопов'язані, однак «межі мови і мислення не збігаються. Мову можна вважати лише зовнішньою гранню мислення на найвищому, найзагальнішому рівні символічного вираження» [4, с.140]. У цій цитаті відчувається відгомін думок Гумбольдта. Надзвичайно актуальним є положення Сепіра, що впливає з функції соціальної солідарності, про важливу роль мови у становленні й розвитку національної самосвідомості.

Отже, аналіз таких лінгвістичних досліджень дає можливість вирішити багато лінгвокультурологічних проблем, які залишаються актуальними і в наш час.

Список використаних джерел

1. Franz Boas. The Classification of American Languages. American Anthropologist. 1920. Vol. 22. P. 367-376.
2. Johann Leo Weisgerber. Zweimal Sprache, 1973. 203 s.
3. Гумбольдт В. фон. О различии строения чловеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. *Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию*. Москва. Прогресс, 1984. 245 с.
4. Swadesh M., Edward Sapir, «Language». 1939, v. 15, № 2; 1966. P 134-167

БОЙЧЕНКО М.І., д.філос.н., професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ЦІННОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШІ ТА ВАРТОСТІ ЛЮСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Свогочасу досягнення у розвитку Штучного Інтелекту (ШІ) викликали у деяких соціальних критиків алармістські настрої, спрямовані на застереження від тієї надмірної влади, яку ШІ отримує над людством загалом і кожним з нас зокрема. Втім, як завжди у випадку з якоюсь новою технологією, успішна практика її використання доволі швидко притищує, а згодом і зводить нанівець